

“Ali təhsilin dövlət büdcəsindən maliyyələşmə mexanizminin keyfiyyətli təhsili stimullaşdırması yolları”

Mentor: Elçin Rəşidov
Müəllif: Orxan Sultanov

Problemin təsviri

Alternativ həllər

Faydaları və üstünlükləri

Problemin Təsviri

Qanunvericilik

NK-nın 120 nömrəli qərarı ilə
“Ayrı-ayrı ixtisaslar üzrə dövlət
sifarişi ilə ali təhsil müəssisələrinin
bakalavriat və magistratura
səviyyəsində hər bir təhsilalana
düşən təhsil
xərclərinin miqdarı”

Təhsilalanlar üçün Dilemma

Keyfiyyətli Təhsil yoxsa Maliyyə
güzəştləri?

Dövlət sifarişli tələbə yüksək
keyfiyyətli təhsili (məsələn: ADA
universitetini) seçəcəkləri zaman
digər universitetlərin təklif etdiyi
maliyyə güzəştlərini əldə edə
bilmirlər və universitet seçimi
zamanı dilemmada qalır.

Keyfiyyət vs Maliyyə

Qanunvericilik

Azərbaycan Respublikası
Nazirlər Kabinetinin 2010-cu il
25 iyun tarixli, 120 nömrəli
qərarı ilə təsdiq edilmiş “Ali
təhsil müəssisələrində yeni
maliyyələşmə mexanizminin
tətbiq edilməsi haqqında”
sənəd

ATM-lər üçün Dilemma

Keyfiyyət yoxsa Maliyyə?
Keyfiyyətli təhsil
universitetin xərclərini
artırırsa da, gəlirlərini
azaldır!

Praktiki misal

Dünya iqtisadiyyatı	1320
Mühasibat uçotu və audit	
Maliyyə	
Iqtisadiyyat	
Sənayenin təşkili və idarə olunması	
Statistika	
Menecment	
Marketing	
Biznesin idarə edilməsi	
Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	
Kommersiya	

Tutaq ki, A universiteti “Menecment” ixtisası üzrə 10 yer təklif edir və A universitetinin təhsil səviyyəsi daha çalışqan abituriyentləri qane etdiyi üçün Dövlət İmtahan Mərkəzinin keçirdiyi qəbul imtahanlarında ən yüksək nəticə göstərən abituriyentlər A universitetinin “Menecment” ixtisasında dövlət sifarişi əsasında təhsil almaq hüququ qazanır və yerlər yalnız dövlət sifarişli tələbələrin hesabına dolur. Dövlət bir təhsilalana yalnız 1320 AZN ödəyirsə o zaman A universiteti ümumilikdə menecment ixtisası üzrə 1320 AZN əldə edir. Əgər A universitetində ödənişli təhsil haqqı 3.000 AZN-dirsə, universitet dövlət sifarişindən imtina etməklə 10 yer üçün 30000 AZN, yəni dövlət büdcəsindən ödənilən vəsaitlə müqayisədə 16800 AZN daha çox qazanır. Belə olan halda A universiteti keyfiyyətsiz təhsil verməklə qəbul imtahanında yüksək bal toplayan abituriyentləri cəlb etmir və beləliklə 16800 AZN daha çox gəlir əldə edir.

Problemin fəsadları

Universitetlərin
keyfiyyətə köklənə
bilməməsi;

Yüksək ixtisaslı kadrların ali
təhsil müəssisələrində inzibati
və elmi-pedaqoji vəzifələrə cəlb
edilə bilməməsi;

01

02

03

04

Quality
Education

Universitetlər arasında "asan
təhsil" kimi yeni arzuolunmaz
rəqabət elementinin
yaranması;

Dövlət sifarişli tələbələrin
arzuolunmaz qrupa çevrilməsi;

Təklif olunan alternativlər

01

Table 01: General budgetary plan (Ümumi büdcə planı). The table shows a detailed breakdown of budgetary items, including categories like 'Ünvanlar' (Positions) and 'Məbləğlər' (Amounts). The table is structured with multiple columns and rows, representing different budgetary components and their corresponding values.

Maliyyə şəffaflığının təmin olunması şərtilə dövlət tərəfindən dövlət sifarişli təhsilalanlar üçün universitetlərə ödənilən məbləğin artırılması;

02

Table 02: Acceptance plan (Qəbul planı). The table shows a detailed breakdown of budgetary items, including categories like 'Ünvanlar' (Positions) and 'Məbləğlər' (Amounts). The table is structured with multiple columns and rows, representing different budgetary components and their corresponding values.

Qəbul planlarının müəyyən olunmasında universitetlərə sərbəstliyin verilməsi.

03

Table 03: State order plan (Dövlət sifarişli təhsilalanların qəbulu). The table shows a detailed breakdown of budgetary items, including categories like 'Ünvanlar' (Positions) and 'Məbləğlər' (Amounts). The table is structured with multiple columns and rows, representing different budgetary components and their corresponding values.

Dövlət sifarişini qazanmış tələbənin həmin həcmdə maliyyəni istədiyi universitetə daşıya bilməsi

04

Table 04: Quota plan (Hər bal qrupu üçün ayrıca kvotalar). The table shows a detailed breakdown of budgetary items, including categories like 'Ünvanlar' (Positions) and 'Məbləğlər' (Amounts). The table is structured with multiple columns and rows, representing different budgetary components and their corresponding values.

Hər bal qrupu üçün ayrıca kvotalar müəyyənləşdirmək. Məsələn, 600-dan yuxarı, 500-600, 400-500 və sair. Beləcə, bir kvota digərinə təsir etməyəcək və hər birinə fərqli gəlir mənbəyi kimi baxılacaq.

Risk dəyişənlərinin təhlili

Maliyyə şəffaflığının təmin olunması şərtilə dövlət tərəfindən dövlət sifarişli təhsilənlər üçün universitetlərə ödənilən məbləğin artırılması

Dövlət sifarişli plan yerlərin sayı dəyişilməz saxlanılmaqla;

Dövlət sifarişli plan yerlərin sayı azaldılmaqla;

Dövlət sifarişi üzrə differensial ödəniş tətbiq edilməklə.

Digər alternativlər

Qəbul planlarının müəyyən olunmasında universitetlərə sərbəstliyin verilməsi.

Tələb əsaslı qəbul planı

Dövlət sifarişini qazanmış tələbənin həmin həcmdə maliyyəni istədiyi universitetə daşıya bilməsi

Hər bal qrupu üçün ayrıca kvotalar müəyyənləşdirmək

Nəticə və təkliflər

Ali təhsil müəssisələrinin dövlət tərəfindən maliyyələşməsinin üçün 3 əsas ssenari üzrə həyata keçirilə bilər:

(a) Plan yerlərinin sayı saxlanılmaqla dövlət tərəfindən ödənilən vəsaitin artırılması;

(b) Plan yerləri azaldılaraq dövlət tərəfindən ödənilən vəsaitin artırılması;

(c) Differensial ödəniş sisteminin tətbiqi.

Ali təhsil müəssisələrinə qəbul planlarının müəyyən olunmasında sərbəstliyin verilməsi. Bu sərbəstliyin müəyyən mənfi nəticələrə səbəb olmaması üçün isə *tələb əsaslı qəbul planı* siyasətinin həyata keçirilməsi.

Nəticə və təkliflər

Dövlət sifarişi ilə təhsil almaq hüququ qazanmış tələbəyə dövlət sifarişini digər bir universitetə daşımaq hüququnun verilməsi. Belə olan halda ali təhsil müəssisəsi dövlət sifarişli tələbənin gözləntilərinə cavab vermədiyi halda o təhsilini başqa ali təhsil müəssisəsində davam etdirə biləcəkdir. Keyfiyyətsiz təhsil verən universitet isə həm hazırki tələbəsini, həm maliyyə dayanıqlığını, həm də potensial tələbələrini itirəcəkdir. Bu ssenari üzrə yuxarıda sadalanan neqativ halların qarşısını almaq üçün universitetdən imtina edən dövlət sifarişli tələbənin yerinə ödənişli tələbənin köçürülməsi qadağan olunmalıdır.

Hər bal qrupu üçün ayrıca qəbul kvotası müəyyən olunması. Məsələn, 600-dan yuxarı, 500-600, 400-500, 300-400 və sair bal qrupları üçün ayrıca kvotalar müəyyən etmək olar. Ali təhsil müəssisəsi keyfiyyətli təhsil vermədiyi halda yüksək bal toplayan tələbələrə cəlb edə bilməyəcək və bu plan yerləri boş qalacaq ki, bu da maliyyə dayanıqlılığının itməsi və rəqabətdə uduzmaq ilə nəticələnəcəkdir. Maliyyə dayanıqlılığını itirmiş və keyfiyyətsiz təhsil verən ali təhsil müəssisələri isə qısa zaman ərzində bazardan çıxacaqlar.